

MORGENDIENST

zondag 9 februari 2025, 6^e zondag van Epifanie
Kloosterkerk, Ter Apel
voorganger: ds. Marien Grashoff

Welkom

Moment van stilte

DIENST VAN VOORBEREIDING

Intochtslied : *Psalm 145: 1, 4*

Bemoediging

Drempelgebed

Kyriegebed

Loflied : *Lied 657: 1, 2, 3*

DIENST VAN HET WOORD

Gebed van de zondag

Lezing uit het Oude Testament : *Jesaja 61,1-9¹*

Zingen : *Lied 686: 1, 3*

Lezing uit het Nieuwe Testament : *Lukas 4,14-21²*

Acclamatie

Voor uw Woord in de Schriften,
voor uw Woord in ons midden,
voor uw Woord in ons hart,
DANKEN WIJ U, O GOD.

Zingen : *Lied 438: 1, 4*

Preek

We hoorden twee bekende lezingen die allebei beginnen bij de Geest. Dat kan zo vanzelfsprekend lijken dat we het nog nauwelijks horen. Maar het is belangrijk om inderdaad bij de Geest te beginnen. Bij dat 'de Geest vaardig werd', zowel over Jesaja als over Jezus, zoals we dat vroeger zeiden. Maar *wat doet* die Geest dan?

Dat is typisch een vraag van moderne mensen als wij. Wij willen altijd van alles het 'wat' weten en de concrete, liefst tastbare effecten daarvan. Wij willen weten wat die Geest is, of wie. En vooral wat we daarvan kunnen zien, of tenminste ervaren. De kerk heeft alle eeuwen door geworsteld met die vragen. Met een dubbel resultaat.

Het eerste resultaat is dat de kerk geprobeerd heeft die Geest als Heilige Geest vast te leggen in leerstukken en dogmatieken. Abraham Kuyper schreef er anderhalve eeuw geleden drie dikke boeken over vol: *Het werk van den Heiligen Geest*. Hij begon zijn voorwoord zo:³

---

¹ [Naardense bijbel](#) (2014) – iets bewerkt.

² [Naardense bijbel](#) (2014) – iets bewerkt.

³ A. Kuyper, *Het werk van den Heiligen Geest*. Eerste deel: Het werk van den Heiligen Geest voor de kerk in haar

“Over den *Heiligen Geest* zelve is betrekkelijk weinig verhandeld, en nog minder werd *het eigen werk* van den Heiligen Geest in samenhang beschreven.”

Nou, die lacune zou Abraham dan eindelijk eens opvullen. Het wat en het wie moesten na 876 pagina's toch eens en voor altijd duidelijk zijn. Ik vraag het mij af...

Het andere resultaat was dat de heilige Geest werd gekaapt door wederdopers en pinksterbewegingen. Tongentaal, 'doorgevingen', massale extase en bekeringen moesten dat 'wat' en 'wie' invullen en meteen de effecten laten zien. Dat ging nog wel eens een keer mis, met geestelijke en fysieke schade voor heel veel mensen. De wederdopers maakten van Munster geen heilstaat, maar een bloedbad. En door het al te letterlijk nemen van de heilige Geest zijn mensen geregeld ernstig van het pad af geraakt.

Ooit had ik een collega die op de classis trots vertelde dat hij op afroep in tongentaal kon preken. Het werd enigszins ongemakkelijk stil. Ik kon het niet laten en zei: 'Ach, geef mij vier whisky's en ik kan het ook.' Besmuikt gegriinnik volgde. Maar eigenlijk wisten we er met elkaar gewoon geen raad mee.

Ik denk dat allebei die benaderingen, de dogmatische en de charismatische, de plank net mislaan. Natuurlijk is het nodig en zelfs nuttig om theologisch na te denken. En even natuurlijk doen persoonlijke ervaringen ertoe. Maar allebei sluiten ze Gods Geest op in een bepaalde voorstelling of denkwijze.

Ik ga nu niet even uitleggen hoe het dan wèl zit met de Geest van God, want dan loop ik in dezelfde fuik. De Geest blijft altijd ongrijpbaar en ik geloof dat we dat nadrukkelijk zo moeten laten. Alle dogma's of ervaringen perken die Geest in. En de Geest kan alleen Geest zijn, wanneer die vrij en onverwacht kan rondgaan. Dat betekent dat de Geest ons leert de werkelijkheid met werkelijk andere ogen te bezien, zonder die andere zienswijze meteen weer vast te leggen in letterlijke zaken.

-

Jesaja weet zich *gezalfd* met *de geest van de ENE*. Wat is dat dan? Dat staat er niet bij, maar Jesaja kan nu dingen zeggen en zien die voorbij en boven de concrete werkelijkheid uit gaan. Hij spreekt tot Joodse ballingen die uit Babylon terugkeren naar het verwoeste Jeruzalem.⁴

Het woord dat het Hebreeuws hier gebruikt voor 'geest' is *roeach*. De grondbetekenis is 'ademtocht' of 'wind', maar het heeft een waaier aan betekenissen. In ander verband kan het ook 'ziel' betekenen. De mens heeft een *roeach*, maar dieren ook. Heel kort gezegd betekent *roeach* ongeveer 'denkende geest' en dat is de manier waarop mensen, maar ook dieren met de wereld omgaan. Soms moet je je instinct volgen, soms moet je een stuk dieper nadenken.

---

geheel (Amsterdam: J.A. Wormser, 1888), Voorrede, pag i.

⁴ Het boek Jesaja wordt door uitleggers in drie delen verdeeld: Jesaja (hoofdstuk 1-39), Deutero-Jesaja (hoofdstuk 40-55) en Trito-Jesaja (hoofdstuk 56-66). De eerste sprak in de 8^e eeuw v.C. in het koninkrijk Juda, de tweede ('deutero') tijdens de [ballingschap in Babylon](#) halverwege de 5^e eeuw v.C. en de derde ('trito') ontstond na de ballingschap in de 4^e en 3^e eeuw v.C. in Babylon en Judea. Dat er tussen de eerste en de tweede Jesaja zo'n tweehonderd jaar verschil zit werd overigens in de 12^e eeuw al gezien door de Spaanse [Talmoad](#)-geleerde en wetenschapper [Abraham Ibn Ezra](#).

Die 'geest van God' is wat er vaardig wordt over de profeet Jesaja. Simpel gezegd: hij leert hoe hij echt goed kan nadenken. De *geest van God* is dus niet de bovenaardse inspiratie die wij er gemakkelijk in zien. Die *geest* geeft aan Jesaja geen goddelijke legitimatie. Het is juist de 'ziel' van zijn – en dus ook onze – aardse menselijkheid.

Dat de mens, in tegenstelling tot het dier, óók een 'ziel' heeft die met God verbindt, is iets anders. Dat lezen we in het scheppingsverhaal waar God het net geboetseerde aardmannetje de 'levensadem' inblaast – in het Hebreeuws: *nesjama*.⁵ Adam wordt een mens met *nesjomme*, zegt het Jiddisch dan.⁶

Jesaja leert dus zijn verstand te gebruiken op zo'n manier dat hij als het ware door Gods ogen durft te kijken. Wat hij dan concreet ziet zijn puinhopen. Jeruzalem is door de Babyloniërs volledig verwoest, inclusief de tempel van Salomo. Maar 'in de Geest' ziet hij de stad al herbouwd, ziet hij akkers en wijngaarden bloeien en vooral ziet hij de mensen, het volk Israël, weer helemaal tot bloei komen. Tegelijkertijd wéét hij dat èn durft hij het dromen. Maar de profeet doet niet aan simpele peptalk.

Jesaja ziet heel goed *wat er is*, maar daar doorheen ziet hij dat *wat worden kan* – en zal. Dat is niet een simpele kwestie van even herbouwen en klaar. Alles hangt ervan af hoe het volk hun nieuwe natie gaat inrichten. Ze zijn gekomen als kolonisten, maar hun roeping is het om *godseiken van gerechtigheid* te worden. Dat is een hele hoge norm. Want van de ENE geldt dat hij *rechtdoen liefheeft en roof en onrecht haat*.

De herbouw van het verwoeste land heeft bovendien een dubbelzinnige kant. Want dat *jaar van welbehagen voor de ENE* brengt tegelijk *een dag van wraak voor onze God*. Jesaja verkoopt geen goedkope genade. Maar toch: *welbehagen* duurt een jaar en *wraak* een dag. En die *wraak* is aan God, niet aan de mensen.

Kortom, wat Jesaja in *de Geest van de ENE* ziet en zegt begint bij wat er concreet te zien valt. Ofwel: bij het hoe en wat. Maar het drááit om dat wat worden moet en zal. En dat hangt er helemaal vanaf of de mensen ook in diezelfde Geest van God het land herbouwen. Ofwel: dat ze *rechtdoen liefhebben* en *roof en onrecht haten*. Jesaja begint bij het bestaande, maar het gaat hem om dat wat het bestaande overstijgt en voltooit.

-

Terzijde: er is een risico dat we Jesaja's woorden rechtstreeks 'toepassen' op het Joodse volk dat na 1948 de staat Israël heeft opgebouwd. Vooral christenen kunnen voor die verleiding bezwijken. Want de puinhopen van Jeruzalem zijn toch herbouwd? Akkers en wijngaarden bloeien toch van de Golan tot in de Negev? Nieuwe steden zijn toch gebouwd?

Maar zo simpel is het niet. Op die manier haal je precies de angel uit de profetie. De profeet Jesaja wordt dan ingekrompen tot slechts een voorspeller. En dan hebben zijn woorden nu

---

⁵ [Genesis 2.7](#).

⁶ De drie Hebreeuwse woorden voor 'ziel' – *nefesj*, *roeach* en *nesjama* – worden uitgelegd in Arthur Green, [En dit zijn de woorden](#). De taalschat van de joodse spiritualiteit in 149 sleutelwoorden (Baarn: Ten Have, 2001) pag. 42-43.

niets meer te zeggen. Want die zijn immers al uitgekomen?

Maar de angel van de profetie is juist dat het altijd blijft gaan om dat wat nog worden moet. En dan moet je vragen hoe het zit met de gerechtigheid, hoe de vreemdeling behandeld wordt, hoe er wordt recht gesproken en recht gedaan.

Bij het aansteken van de achtste *chanoeka*-kaars op 31 december heeft president Herzog om vergeving gevraagd. Dat is een volledig andere toon dan zijn regering aanslaat en ik hoor daarin ook een echo van Jesaja's profetie. Want vergeving is niet mogelijk zonder de Palestijnen een toekomst te bieden. Dat nieuws haalt dan maar een klein hoekje van de Nederlandse pers.

Overigens past het christenen niet om nu eens even Joden 'profetisch' de oren te wassen over wat ze fout doen. Het Joodse volk heeft zèlf de Torah gekregen, ook als een meerderheid zich niet-religieus noemt, en zij zullen zèlf die woorden moeten horen en doen.

-

Ook Jezus treedt op *in de kracht van de Geest*. Wat doet hij dan? Hij gaat terug naar zijn eigen dorp, in een uithoek van Galilea. En daar doet hij wat in principe van elke Jood verwacht wordt: hij gaat *leren*. Dat is: de Torah lezen, herlezen, en nog een keer lezen, zodat de woorden werkelijk bij je binnenkomen. Zodat woorden elkaar gaan uitleggen en vooral ervoor zorgen dat mensen in beweging komen.

Jezus leest de woorden van Jesaja voor en hij ziet het meteen al voor zich: zo kan en zal het worden. Dat bedoelt de evangelist als hij Jezus laat zeggen: *heden is dit Schriftwoord in vervulling gegaan*. Dat betekent niet dat er een voorspelling is uitgekomen, maar dat de tijd rijp is om mensen te *bevrijden*, om ze met nieuwe ogen te *leren zien*, om te *verkondigen* en te *genezen*. Vanuit de periferie begint het evangelie zich te verspreiden.

Jesaja's woorden gaan in vervulling, daar in de synagoge van dat provinciedorp, wanneer de mensen ook Gods Geest in zichzelf durven herkennen. Als ze de profetische oproep werkelijk horen en daarnaar handelen.

Wij kennen het vervolg van Lukas' evangeliieverhaal natuurlijk. Maar laten we eerst maar eens zelf onder het gehoor van Jezus gaan zitten. Wat doen wij om mensen te bevrijden – uit armoede, van verslavingen, uit de slavernij van economische groei, uit de onderwerping aan zogenaamd sterke mannen? Wat doen wij om onze werkelijkheid te zien als een mogelijkheid om Gods gerechtigheid en barmhartigheid in praktijk te brengen? Wat doen wij om die Geest van God te verkondigen en daarmee wonden te genezen?

Wat een profeet zegt is niet waar omdat diens voorspelling uitkomt, maar omdat diens woorden de mensen aanzetten tot werkelijke verandering. Ofwel: bekering. Jona is een echte profeet en geen valse.⁷ Toch komt zijn aankondiging van de ondergang van Nineve niet uit. Want de mensen van die stad gooien hun leven radicaal om. Dat had de profeet niet zien

---

⁷ Zie de uitleg bij Jonathan Sacks, *Deuteronomium: boek van de samenleving* (Middelburg: Skandalon, 2024) pag. 147-150. Zie verder [Jona 4](#).

aankomen en hij blijft wat kniezend achter. Een profeet is tenslotte ook maar een mens. Maar zijn woorden waren echt profetisch, want de stad bekeerde zich.

-

De heilige Geest is eigenlijk het meest begrijpelijke deel van God. Want het gaat niet om bovennatuurlijke openbaringen, het gaat niet om extatische toestanden, en het gaat er ook niet om dat we ineens alles begrijpen.

Die Geest maakte Jesaja overigens tot een *gezalfde*, hoorden we. Ook dat Hebreeuwse werkwoord *masjach*, 'zalven' of 'insmeren', heeft iets heel aards. Zonnebrand in de zomer, handcreme in de winter en calendulazalf op wonden. Ons woord 'messias' komt daarvan en dat is in het Grieks dan *christos*, Christus dus. Christus is de meest menselijke kant van God.

Als hemel en aarde elkaar raken, als de aarde een 'thin place' is, als in mensenwoorden iets klinkt van Gods scheppend Woord, dan is Gods Geest aan het werk. Een profeet is gewoon een mens, niet zelden een beetje afwijkend, maar wat een profeet zegt, maakt dat mensen echt veranderen. De messias is geen onbereikbare hemelse figuur, maar een gezalfd mens. Juist daarom kunnen ook wij mensen veranderd worden. Want:

*Heden is dit Schriftwoord in uw oren
in vervulling gegaan!*

Amen.

Orgelspel

Zingen : *Lied* 321: 1, 4, 5, 7

DIENST VAN HET ANTWOORD

Collecte

Gebeden

Onze Vader

Slotlied : *Lied* 534

Zegen